

Дејан Пилиповић¹

ПРОМЕНА ДУЖНИКА ИЗ ПЕРА ПРОФЕСОРИЦЕ МАРИЈЕ КАРАНИКИЋ МИРИЋ

(*Марија Караникић Мирић, Промена дужника, Службени гласник, Београд 2017, укупно 200 страница, ISBN 978-86-519-2035-9*)

1. УВОД: *LE PORTRAIT*

Пред нама је још једна књига професорице Марије Караникић Мирић. Она представља монографију која је 2017. године изашла у едицији *Владавина права* Правне библиотеке *Службеног гласника* (Република Србија). Др Марија Караникић Мирић је ванредна професорица Правног факултета Универзитета у Београду. И друга дјела, поред монографије која ће бити предмет овог приказа, нашла су се у њеној библиографији, као што су монографије „Кривица као основ деликтне одговорности у грађанском праву“ (Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2009), „Објективна одговорност за штету“ (Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2013, као и друго неизмјењено издање *Службеног гласника* из 2016.), те друге књиге у коауторству. Такође, др Марија Караникић Мирић је писала и објавила бројне радове из облигационог, посебно одштетног права или права о одговорности за проузроковану штету, те потрошачког права. Ради се о плодном аутору, којег краси импресивна биографија.

Аутор овог приказа је у једној дилеми: како ваљано приказати једно вриједно дјело и тиме заинтересовати потенцијалног читаоца за читање овог штива, а не открити му много у приказу. Тиме смо се водили у редовима који слиједе.

2. ПРИКАЗ: КОМПОЗИЦИЈА ДЈЕЛА

Не постоји јединствен став у правима разних земаља о могућности промјене дужника у облигацији а да облигација задржи идентитет. На једној страни су државе које не познају посебан правни институт преузимања

¹ Мастер права из уже грађанскоправне научне области, асистент Правног факултета Универзитета у Бањој Луци, dejan.pilipovic@pf.unibl.org

дуга (Француска до 2016. године, Италија, Шпанија) под утицајем римског права, већ имају засебне правне институте помоћу којих се постижу слични ефекти преузимања дуга. На другој страни су земље Централне, Источне и Сјеверне Европе. Овдје припада и наш Закон о облигационим односима (Глава VI ЗОО) утемељен на Константиновићевој Скици за законик о облигацијама и уговорима. Дилемама које проистичу из ове тематике, бавила се ауторка у овом дјелу.

Садржину дјела чини пет дијелова. Први дио носи назив „Промена личности која дугује“ (стр. 15 – 41). Он садржински обухвата сљедеће наслове: „Потешкоће с прихватањем идеје о замењивости дужника“, „Правни механизми промене дужника“, „Четворна таксономија и друге класификације“, „Облигација или облигациони однос“ и „Предмет даљег разматрања“. Професорица Караникић Мирић предмет истраживања одређује као „вољну промену дужника у ширем смислу, што обухвата случајеве интерне и екстерне, кумулативне и ослобађајуће, вољне персоналне промене на пасивној страни у облигацији која задржава идентитет.“ У првом одјељку, ауторка нас упознаје са развојем идеје о незамјењивости/замјењивости дужника. У другом одјељку читалац стиче оквирно сазнање о институтима путем којих се постиже промјена дужника. Пресјек критеријума даје таксономију, па тако ауторка говори о: а) екстерној промјени дужника (уговором између повјериоца и трећег лица), б) интерној промјени дужника (уговором између дужника и преузимаоца), в) неправом, кумулативној промјени кад повјерилац стиче још једног дужника уз постојећег) и г) правој, транслативној или ослобађајућој кад треће лице ступа на мјесто ранијег дужника чија обавеза се гаси. Разликовање облигационог односа и облигације професорица Караникић Мирић разматра кроз призму промјене дужника.

У другом дијелу насловљеном „Како мислити о преузимању дуга“ (стр. 43 – 57) професорица се бави са три питања која су разврстана у три одјељка: „Облигација као строго лична веза“, „Дуг као недобро (*non-bien*)“ и „Замењивост дужника“. Ауторка разматра двије парадигме о немогућности промјене дужника (о облигацији као строго личној вези и о дугу као недобру у француском праву), испитује их и рјешење налази у схватању о замјењивости личности у облигацији.

У трећем дијелу „Римски корени: промена дужника као вид новације“ (стр. 59 – 71) ауторка разматра промену дужника какву је познавало римско право у различитим периодима. Она закључује да су римски правници мислили о облигацији као о бестјелесној ствари. С обзиром на строго лични и формални карактер облигације, римски правници нису могли да замисле промјену дужника у облигацији а да она задржи идентитет. Због

тога су се у римском праву приближни правни ефекти преузимања дуга остваривали путем новације. Ауторка закључује да је ово схватање било од утицаја на формирање француске правне теорије.

У четвртој дијелу „Савремени живот идеје о непреносивости дуга“ (стр. 73 – 112) ауторка разматра сљедећа питања која представљају посебне истоимене одјелке: идентитет облигације, развој идеје о непреносивости дуга у француском праву кроз групе аргумената, савремене супституте (делегација и уговор у корист трећег, али и друге сродне институте), затим се пита да ли је могућа конвергенција, а потом нас извјештава о новим правилима о цесији дуга у француском праву на основу новела (из 2016. године) француског Грађанског законика поредећи их са рјешењима у њемачком праву. На овом мјесту ауторка уочава и једну крупну разлику у законодавним рјешењима. Институти којима се постижу приближне правне посљедице промјене дужника, имају проблем са очувањем идентитета облигације.

У петом и посљедњем дијелу (стр. 113 – 185) који се конкретније ослања на домаће право, професорица Караникић Мирић у складу са постављеним предметом истраживања, а у контексту четворне таксономије вољне промјене дужника, разматра сљедеће четири ситуације (у оквиру посебних истоимених одјелака): интерну ослобађајућу промјену дужника (преузимање дуга); екстерну кумулативну промјену дужника (приступање дугу); екстерну ослобађајућу промјену дужника (преузимање дуга уговором повјериоца и трећег лица); и интерну кумулативну промјену дужника (приступање дугу уговором дужника и трећег лица). Прва два института су изричито предвиђена домаћим Законом о облигационим односима, а о преостала два, иако ЗОО „ћути“, начело слободе уговорања представља добру подлогу за њихову правну егзистенцију. На овом мјесту, за сваку ситуацију ауторка даје упоредни осврт и посебно разматра стање у савременом српском праву. Ауторка у оквиру сваког института детаљно елаборира питања која могу да искрсну или која су спорна у правној теорији (примјерице карактер и форма пристанка повјериоца на уговор о преузимању дуга, приступање дугу у случају примања неке имовинске цјелине, потреба пристанка дужника на екстерну ослобађајућу промјену дужника итд.). Често се пореди разматрани институт са граничним правним институтима (новација, отпуштање дуга, јемство итд.) како би се уочиле сличности и нагласиле разлике.

Попис литературе је дат на крају књиге (стр. 187 – 196).

3. ЗАКЉУЧАК: ПОТВРДИЛЕ СУ СЕ РИЈЕЧИ ПИСЦА *ПРЕДГОВОРА*

Професорица Караникић Мирић је монографију написала јасним и разумљивим језиком, квалитетним стилем, систематизовано, језгровито и прегледно, што краси и њена друга дјела. Елаборацији теме је приступљено студиозно. Ауторка води аргументовану расправу око референтних тачака и других битних питања за доказивање хипотезе односно предмета истраживања у овој књизи. Дакле, она не врши алокацију садржине упућивањем, него један референтни став поставља наспрам другог, анализира их, води расправу и извлачи закључке. Ауторка не само да разматра конкретна питања везана за предмет истраживања него нужно анализира, преиспитује и опште правне институте облигационог права, као што су промјена субјеката у облигацији, појам облигације, односно облигационог односа, новације итд. На једном мјесту сабрана су ранија и актуелна знања о промјени дужника у домаћем праву, германском правном кругу и посебно у француском праву. О томе свједочи разноврсна и богата домаћа и страна, посебно француска правна литература. Дакле, у монографији која је била пред нама разматрано је једно актуелно питање које би заокупирало пажњу сигурно и иностраног читаоца. Ова монографија, као и друга дјела професорице др Марије Караникић Мирић, се зато може срдечно препоручити научној и стручној правничкој јавности. И заиста, након читања ове књиге може се слободно казати да су се обистиниле, потврдиле ријечи аутора *Предговора* (стр. 9 – 13) за ову монографију, професора др Драгора Хибера, да је у питању хвале вриједна студија којом је ауторка „потврдила да је заслужено признат и хваљен представник београдске школе грађанског права“ (стр. 13).